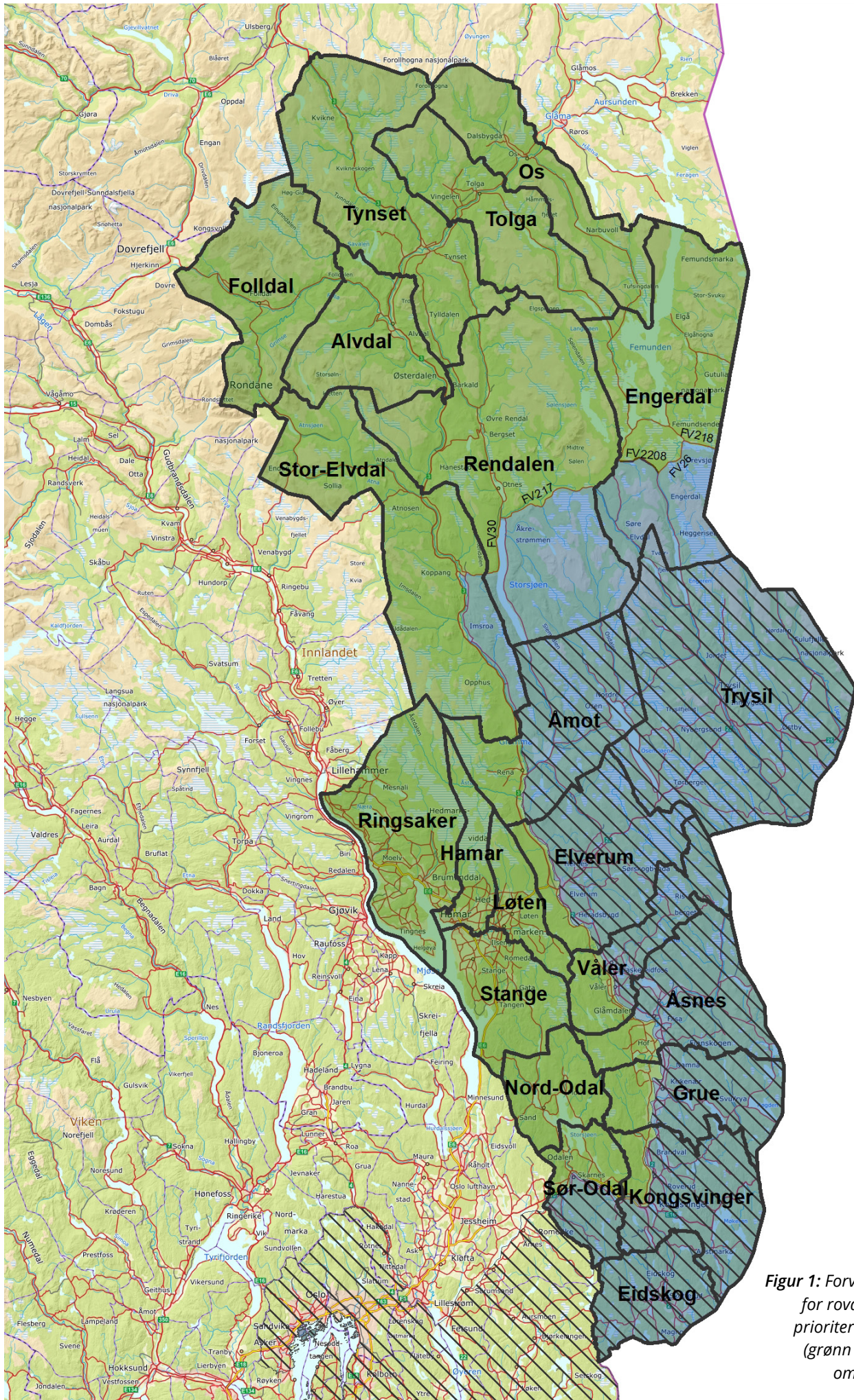

Forvaltningsplan for rovvilt og samfunn i region 5 – Hedmark

Høringsutkast 2021

Figur 1: Forvaltningsområde for rovdyr (blå sone) og prioriterte beiteområder (grønn sone). Skraverte områder er vedtatt ulvesone.

Innhold

1. Visjoner og mål	4
2. Strategier for forvaltning	4
2.1 Geografisk differensiert forvaltning	4
3. Forvaltningsplanens kartdel	5
4. Om de ulike artene av rovvilt i region	6
4.1 Gaupe	6
4.2 Jerv	7
4.3 Bjørn	7
4.4 Ulv	8
4.5 Kongeørn	8
5. Den praktiske forvaltningen av rovviltartene	9
5.1 Lisensfelling og kvotejakt	9
5.2 Betinget skadefelling	9
6. Utmarksbeite i region 5	10
6.1 Omfang av husdyr på beite og geografisk fordeling	11
6.2 Sør-samisk tamreindrift	12
6.3 Tap av husdyr og tamrein på beite	13
7. Skadeforebyggende tiltak rettet mot beitedyr	13
7.1 Fordeling av økonomiske midler	13
7.2 Forberedte skadeforebyggende tiltak mot husdyr og tamrein	14
7.3 Akutte skadeforebyggende tiltak rettet mot husdyr og tamrein	15
8. Andre interesser og konfliktlinjer	16
8.1 Psykososiale forhold rundt rovdyr	16
8.2 Jaktinteresser	16
8.3 Annen utmarksnæring	16
9. Konfliktdependende tiltak	17
10. Samordning av virkemidler	18
11. Rovviltnemnda mener	19

1. Visjoner og mål

I lovverk og styringssignaler fra nasjonale myndigheter gis det rammer for den todelte målsettingen, der både hensynet til beitenæringen og rovviltets interesser skal vektlegges.

Sentrale styringsdokumenter er naturmangfoldloven, Stortingsmelding nr 15 (2003–04) Rovvilt i norsk natur, Stortingets rovviltforlik av 2011 (Dokument 8: 16S (2010–11)), Stortingsmelding 21 (2015–2016) Ulv i norsk natur, og rovviltforskriftens bestemmelser. Norsk rovviltforvaltning skal skje innenfor rammen av den todelte målsettingen som ble nedfelt etter rovviltforliket i 2004 og stadfestet i rovviltforliket i 2011. Forvaltningsplanen ivaretar den todelte målsettingen bl.a. ved at det er etablert prioriterte beiteområder og prioriterte områder for rovvilt.

Forvaltningsplan skal bidra til å ivareta sør-samisk kultur, næring og samfunnsinteresser. I region 5 har vi sør-samisk tamreindrift i Svahken sijte (Elgå reinbeitedistrikt). Reindrift

er bærebjelken i sørsamisk kultur, og Norge er forpliktet i henhold til både nasjonale og internasjonale bestemmelser å legge til rette for at samisk kultur skal opprettholdes også i sørsamiske områder. FNs urfolksdeklarasjon og FNs ILO-konvensjon nr. 169 har bestemmelser om hvordan samisk kultur skal beskyttes. Samer skal blant annet konsulteres i saker som direkte berører dem. FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27, som omhandler minoriteters rettigheter, har også styringssignaler relevant for arbeidet med forvaltningsplanen.

Gjennom fastsettingen av forvaltningsplan for rovvilt og beitedyr har nemnda gjort en avveining av kryssende hensyn og interesser.

Forvaltningsplanen for rovvilt og samfunn i region 5 har følgende mål:

- **Forvaltningsplanen skal** ivareta regionens forpliktelser for de ulike rovviltartene. Gjennom aktiv forvaltning bidra til at regionen er på bestandsmålet for gaupe, bjørn, jerv og ulv (felles målsetting med rovviltregion 4).
- **Forvaltningsplanen skal** bidra til en forståelig og forutsigbar forvaltning for berørte parter og slik bidra til å redusere konfliktnivå.
- **Forvaltningsplanen skal** bidra til at utmarksnæringen i regionen sikres og videreutvikles.
- **Forvaltningsplanen skal** bidra til at antall rovvilt holdes innenfor de vedtatte bestandsmålene.
- **Forvaltningsplanen og oppfølging av denne skal** bidra til minst mulig tap av husdyr og tamrein til rovvilt og ivareta andre distriktpolitiske hensyn.

2. Geografisk differensiert forvaltning

Arealdifferensiering er et sentralt virkemiddel i arbeidet med å forvalte en todelt målsetting om både å sikre rovvilt og beitenæring. Den todelte målsettingen er et overordnet prinsipp i rovviltforvaltningen. En langsiktig geografisk differensiert forvaltning skal føre til reduserte skader gjennom et best mulig skille mellom beitedyr og faste forekomster av rovvilt.

I region 5 er det krevende å oppnå helt rovviltfrie områder, gitt de vedtatte bestandsmålene og den geografiske nær-

heten til Sverige. Rovviltet vil naturlig bevege seg på kryss og tvers av de administrative inndelingene.

Gjennom forvaltningsplanen legges det til rette for ulike virkemiddelbruk og ulike terskel for felling av rovvilt. Inndeling i soner tar utgangspunkt i hvor man fortrinnsvis ønsker og kan oppnå yngling av rovvilt i henhold til bestandsmålene, og hvor man finner de viktigste beiteområdene for sau og storfe samt området for samisk tamreindrift.

3. Forvaltningsplanens kartdel

Forvaltningsplanen for rovvilt i region 5 deles inn i to soner, se figur 1, i tillegg til en egen avgrensning av forvaltningsområdet for ynglende ulv. Ut fra oppdatert faglig kunnskap om beitenæring, rovvilt og andre konfliktområder gjelder nå følgende soner som basis for den differensierte forvaltningen i rovviltregion 5:

Grønn sone

Prioritert beiteområde der det ikke skal være rovdyr som representerer et skadepotensial. Yngling av gaupe og hekking av kongeørn vil forekomme.

Blå sone

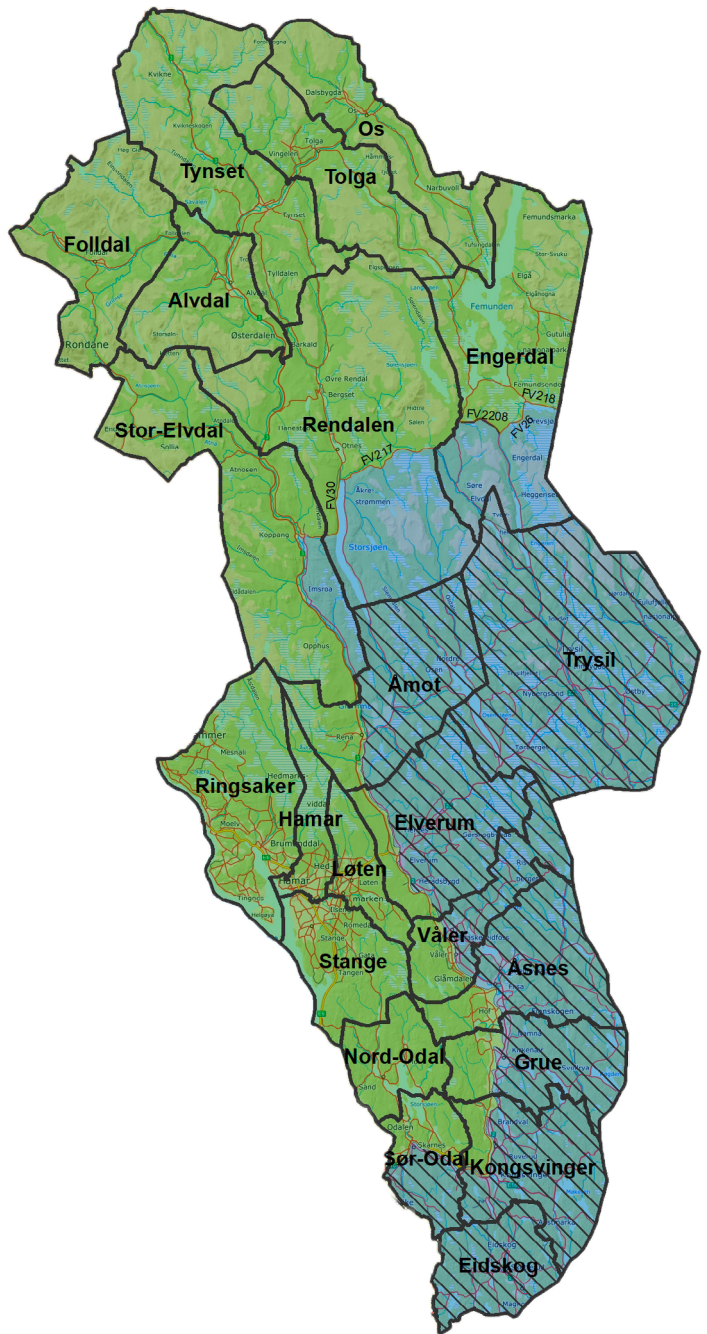
Rommer områder som er viktige for å oppnå bestandsmålene for rovvilt og området inneholder også viktige beiteområder.

Blå sone avgrenses av Glomma mot nord i Sør-Odal kommune og mot vest i kommunene Eidskog, Kongsvinger, Grue, Åsnes, Våler, Elverum, Trysil, Åmot og Stor-Elvdal. Fra Koppang følger sonегrensen FV 30 til Åkerstrømmen og videre FV 217 til Sølntua, hvor sonегrensa følger da FV 2208 til Engerdalssætra og FV 26 til Drevsjø. Fra Drevsjø følger sonегrensa FV218 til riksgrensen mot Sverige.

Vedtatt ulvesone

KRITERIER FOR VALG AV SONER

- Tetthet og omfang av beitedyr. Kvalitet på beiteområdene.
- Samisk reinbeiteområde.
- Regionens bestandsmål for rovvilt.
- Forventet utvikling og utbredelse av rovviltbestandene, deriblant påvirkning fra Sverige.
- Forvaltningsområdet for ulv.
- Konfliktdemping.
- Helhetlig forvaltning sammen med andre regioner og Sverige.

Figur 1: Forvaltningsområde for rovdyr (blå sone) og prioriterte beiteområder (grønn sone). Skraverte områder er vedtatt ulvesone.

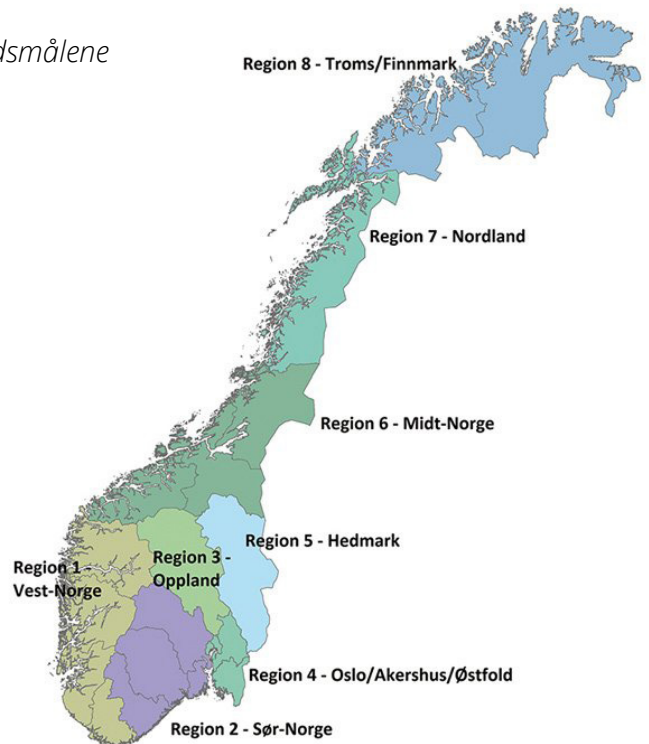
4. Om de ulike artene av rovvilt i region 5

I forskrift om forvaltning av rovvilt er de nasjonale bestandsmålene fordelt på de åtte regionene, se figur 2¹.

For region 5 / Hedmark fylke er bestandsmålene:

- 10 årlige ynglinger av gaupe
- 5 årlige ynglinger av jerv
- 3 årlige ynglinger av bjørn
- 4–6 årlige ynglinger av ulv hvorav 3 skal ha skjedd i revir som i sin helhet ligger i Norge, dette i samarbeid med region 4. Der en del av reviret ligger i Sverige skal en yngling medregnes med en faktor på 0,5.
- For kongeørn er det ikke fastsatt et regionalt bestandsmål, men det er et mål å opprettholde bestanden på 60–65 hekkende par.

Figur 2: Kart over Norges åtte forvaltningsregioner for rovvilt (kilde: www.regjeringen.no).

4.1 Gaupe

Gaupa er en revirhevdende art. Det er lite overlapp mellom leveområdene for gauper av samme kjønn. Størrelsen på leveområdene avhenger av hvor tett det er med byttedyr. I områder hvor det er lite byttedyr, lever voksne hanner på i gjennomsnitt 900 kvadratkilometer, mens hunnene lever på 600 kvadratkilometer. Med unntak av de nordligste fjellområdene er det dokumentert familiegrupper i hele fylket. Gaupa har lav reproduksjonshastighet, og er sårbar hvis den utsettes for hard beskatning.

I region 5/Hedmark var det en betydelig nedgang i gaupebestanden i perioden fra 2011 til 2015. I 2015 var bestanden på sitt laveste med 2,5 familiegrupper. Bestanden har hatt en økning etter 2015, men den ligger fortsatt under bestandsmålet for region 5. Det fastsatte bestandsmålet forutsetter at det kan etableres familiegrupper i store deler av regionen. Størrelsen på kvote for jakt på gaupe må fastsettes ut fra

bestandssituasjonen og regionens bestandsmål. Beiteområder med dokumenterte tap til gaupe prioriteres ved fastsetting av kvote. Ved fordeling av kvoter prioriteres viktige beiteområder for småfe og Svahken sijte (Elgå reinbeitedistrikt). I områder der det ikke er tap til husdyr kan hensynet til lokal jaktinteresse tas med i nemndas vurdering ved fordeling av kvote.

TILTAK

- Økt innsats i bestandsovervåking av gaupe.
- Unnta familiegrupper av gaupe fra kvotejakt.

¹ Mer info om rovdyrregionene, se Miljødirektoratet sine sider om rovdyrforvaltning; www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/arter-naturtyper/vilt/rovvilt

4.2 Jerv

Jervebestanden i Sør-Norge må forvaltes på en helhetlig måte på tvers av regioner, slik at en på best mulig måte ivaretar både jervebestanden og husdyr/tamrein.

Bestanden i region 5 har over flere år ligget godt over bestandsmålet. Over tid har det skjedd en utvikling der jerven har reetablert seg i barskogområdene. Områdebruken har endret seg siden bestandsmålet ble satt. Bestandsmålet skal fortrinnsvis nås utenfor viktige beiteområder.

Lisensfelling skal være hovedvirkemiddelet for å forvalte jervebestanden på bestandsmålet på 5 årlige ynglinger. Kvote for lisensfelling prioriteres i viktige beiteområder for småfe og i Svahken sijte (Elgå reinbeitedistrikt).

TILTAK

- Økt fokus på bestandsovervåkning av jerv, da spesielt i skogsområdene i region 5.
- Økt samarbeid med tilgrensende regioner.
- Tilrettelegging for effektiv lisensfelling.
- Styre uttak i forhold til geografisk område og kjønnsfordeling.

4.3 Bjørn

Bestandsmålet i region 5 ble oppnådd i 2017. Regionen har et spesielt ansvar for bestanden av bjørn i Sør-Norge. Egen bestand av bjørn og en lang grense med Sverige medfører at region 5 vil ha forekomst av bjørn i hele fylket i form av streifende hannbjørner. Områdene med forekomst av binner overlapper i noen grad med beiteområder for sør-samisk tamrein. Binner med unger har vanligvis mellom 100 og 150 kvadratkilometer store leveområder, mens binner uten unger har fra cirka 200 til 300 kvadratkilometer. Hanner har som regel et leveområde på mellom 800 og 1000 kvadratkilometer. Bestandsmålet for bjørn vil arealmessig kunne oppfylles utenom prioriterte beiteområder.

Beiteområder for småfe og tamrein i grønn sone prioriteres for lisensfelling. Avhengig av bestandssituasjonen vil det være aktuelt å iverksette tiltak for å unngå at det felles binner, og andre tapsreduserende tiltak må vurderes først. Av hensyn til sørsamisk reindrift prioriteres Svahken sijte (Elgå reinbeitedistrikt) for lisensfelling.

TILTAK

- Bidra til kursing av hundeevipasjer som kan bidra både under skadefelling og lisensfelling.
- Styre uttak i forhold til geografisk område og kjønnsfordeling.

4.4 Ulv

Den norske bestanden av ulv er en del av den sør-skandinaviske ulvepopulasjonen. Ulvesona er vedtatt av Stortinget og berører deler av Oslo/Viken og Innlandet. Region 4 og 5 har sammen et bestandsmål for ulv på 4–6 årlige ynglinger av ulv, hvorav 3 skal ha skjedd i revir som i sin helhet ligger i Norge. Bestandsmålet skal oppnås innenfor ulvesona.

Den sør-skandinaviske ulvebestanden har de siste årene vist en økende tendens.

Lisensfelling er hovedvirkemiddelet for å forvalte ulvebestanden. Følgende felles strategier for forvaltning av ulv i region 4 og 5 legges til grunn:

- Lisensfelling av ulv kan iverksettes når data fra overvåkingsprogrammet viser at bestanden ligger over nedre nivå av bestandsmålet og de rettslige vilkårene tillater det.
- Terskelen for å tillate felling vil i henhold til prinsippet om differensiert forvaltning være høyere innenfor enn utenfor ulvesona.
- Lisensfelling innenfor ulvesona vil normalt være rettet mot etablerte revir og med mål om å ta ut hele reviret.
- Dersom det er påvist individ med særlig viktig genotype (immigrant eller F1) skal det gjennomføres tiltak for å hindre eller redusere risikoen for felling.
- Det er vesentlig med god kommunikasjon med svenske myndigheter. Uttak av grenserevir skal skje etter dokumentert dialog med svenske myndigheter der man skal søke om å komme til enighet.

TILTAK

- Økt dialog med berørte aktører om forvaltningen av ulvebestanden som konfliktdempende tiltak.

4.5 Kongeørn

Stortinget har satt et nasjonalt bestandsmål for hvor mange hekkende par med kongeørn vi skal ha i Norge. Det ble vedtatt i 2004 at bestanden av kongeørn skulle opprettholdes i hver region på det nivået som var situasjonen da. I 2003 var bestanden anslått til 850–1200 hekkende par i landet.

Kongeørnbestanden i Norge er over mange år blitt overvåket ved å kartlegge hekketerritorier over hele landet. Fra våren 2013 er det i tillegg satt i gang en intensiv hekkeovervåking av arten i flere utvalgte områder, hvor også områder rundt Gutulia i region 5 inngår.

Dagens nasjonale bestand vurderes som stabil og innenfor Stortinget nasjonale mål. Bestanden i region 5 er i siste registreringsperiode (2015–2019) mellom 60–65 hekkende par.

KOMMUNIKASJON OG NEMNDSARBEID

Rovviltnemndene i region 4 og 5 skal møtes så ofte det er nødvendig for å fatte vedtak, diskutere strategiene for forvaltning av ulv og for å utveksle informasjon. Rovviltnemndene veksler på å være vertskap og å ha møteledelse. Møteleder har dobbeltstemme ved stemmelikhet. Det bør også veksles slik at nemndene ikke har ledelse på samme type vedtak over år. Statsforvalteren i de ulike regionene skal gjensidig informere hverandre om iverksetting av skadefellingstillatelse på ulv.

Svenske myndigheter skal også omfattes av kommunikasjonen.

5.1 Lisensfelling og kvotejakt

Lisensfelling er felling av et bestemt antall individ av en viltart med hjemmel i naturmangfoldloven §18 første ledd b) og c, jf. også rovviltforskriftens §2. For å utøve lisensfelling trengs grunneiers tillatelse, og man må være registret som lisensjeger for å delta. Lisensfelling skal være hovedvirkemiddel for regulering av rovviltbestandene. Lisensfelling kan gjennomføres på jerv, bjørn og ulv. Rovviltnemnda vedtar årlig en kvote for lisensfelling og i hvilke områder lisensfelling skal prioriteres. Hvis bestandsmålet ikke er nådd

anbefaler rovviltnemnda en kvote ovenfor Miljødirektoratet.

Kvotejakt er en ordinær jakt på et bestemt antall individer av en viltart med hjemmel i naturmangfoldloven § 16, jf. også rovviltforskriftens § 11. For å utøve kvotejakt trengs grunneiers tillatelse. Kvotejakt kan gjennomføres på gaupe. Rovviltnemnda vedtar årlig en kvote og i hvilke områder kvotejakt skal prioriteres. Hvis bestandsmålet ikke er nådd anbefaler rovviltnemnda en kvote overfor Miljødirektoratet.

Foto: Lars Gangås, SNO

5.2 Betinget skadefelling

Nemnda setter årlig en kvote for betinget skadefelling av de ulike artene. Kvoten settes for hele regionen, da det er uvisst hvor streifdyr opptrer og gjør skade. Hvis bestandsmålet ikke er nådd anbefaler rovviltnemnda en kvote overfor Miljødirektoratet.

I prioriterte beiteområder skal uttak av dyr som gjør skade på beitedyr gjøres raskt med gode og effektive metoder. Betinget skadefelling kan gjennomføres uavhengig av om bestandsmålet er nådd når det ikke finnes andre tilfredsstillende tiltak som ivaretar beitedyr og tamrein i prioriterte beiteområder.

I områder som er viktige for å nå bestandsmålet for bjørn og ulv er terskelen for skadefelling høy, og det må vurderes andre tapsreducerende tiltak.

Hovedregelen er at skadefellingstillatelsen blir gitt til kommunen når Statsforvalteren innvilger skadefellings-tillatelse. Kommunen får ansvar for å iverksette fellingsfor-søket, og må i den forbindelse ha oppnevnt kommunale skadefellingslag i forkant av beitesesongen. Flere kommuner

kan også sammen etablere interkommunale skadefellings-lag, noe som har vist seg å effektivisere skadefellingene i de regionene dette er prøvd. Samarbeid på tvers av kom-munene er ofte nødvendig. Bruk av viltkamera og spor-hundekvipasjer er også tiltak som bidrar til å effektivisere skadefellingene. Rovviltnemnda kan sette av midler til kom-petansehevende tiltak og andre prosjekter for skadefellings-lagene gjennom forebyggende og konfliktdempende tiltak (FKT).

TILTAK

- Bidra til å styrke og effektivisere det kommunale skadefellingsarbeidet.
- Videreføre og styrke arbeidet med sporhundekvipasjer.

6. Utmarksbeite i region 5

Husdyrnæringa, og småfenæringa spesielt, er et viktig grunnlag for å opprettholde et aktivt landbruk i hele fylket, og for å nå målet om økt matproduksjon. Samtidig påvirker den vedtatte rovviltpolitikken i stor grad rammevilkårene for utmarksbeite i region 5.

Med dagens bestandsmål i Norge og Sverige berøres hele fylket av fredet rovvilt. Situasjonen er særlig utfordrende for beitenæringa i kommunene langs svenskegrensa, men hele beitenæringa i fylket preges av konflikten med fredet rovvilt og utfordringene knyttet til den todelte målsettingen.

Det er en krevende balansegang å ivareta både hensynet til bærekraftige rovviltbestander i henhold til fastsatte

bestandsmål og en akseptabel dyrevelferd på utmarksbeite i deler av Hedmark. Selv om det legges ned en betydelig innsats for å ivareta en god dyrevelferd på utmarksbeite og for å forhindre tap av husdyr, er tapene til rovvilt i enkelte områder likevel for høye.

Foto: Sidsel Rønnebak, Statsforvalteren Innlandet

6.1 Omfang av husdyr på beite og geografisk fordeling

I region 5 Hedmark har det historisk vært stor forskjell på antall beitedyr og beitedyrtetthet i de ulike regionene. Denne forskjellen mellom regionene har blitt tydeligere de siste årene, og tilbakekomsten av rovvilt er en av faktorene som har bidratt til det, i tillegg til de generelle utviklingstrendene i landbruket med færre og større bruk. For oppdatert informasjon om utvikling i dyretall og tapstall viser vi til NIBIO sin kartløsning *Kilden*².

En kort omtale av de ulike regionene:

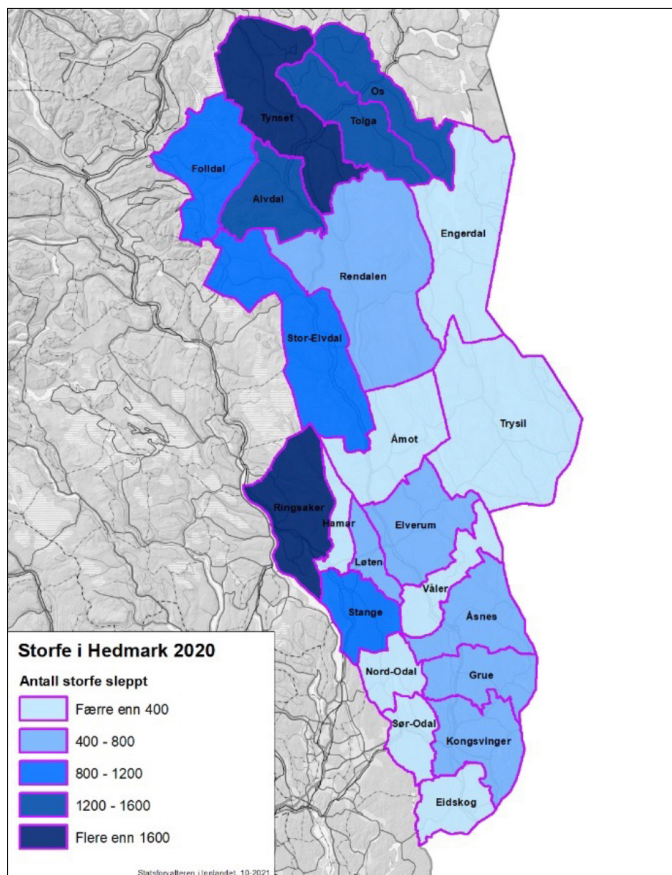
I Nord-Østerdal har beitenæringen tradisjonelt vært svært viktig, og her har antall beitedyr holdt seg relativt stabilt over tid. Unntaket er områdene øst for Glomma. Beiteområdene øst for Glomma har over år hatt vesentlig større tap til rovvilt enn områdene vest for Glomma.

I Sør-Østerdal er det en god del beitedyr vest for Glomma, og særlig da i Stor-Elvdal og Åmot. På østsiden av Glomma har beitebruken historisk vært mindre omfattende, og omfattes nå til dels av ulvesona.

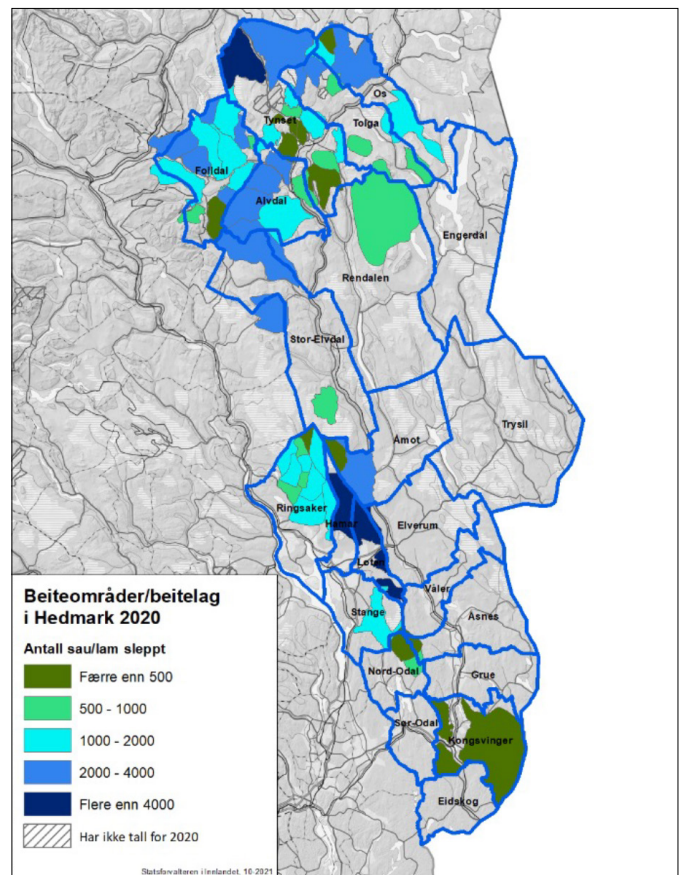
I Glåmdalen har det over tid vært en tilbakegang i antall husdyr på utmarksbeite. Tilbakekomsten av rovvilt har ført til en ytterligere nedgang av antall beitedyr i området, og særlig gjelder dette områdene øst for Glomma.

Beitenæringen på Hedmarken har tradisjonelt stått sterkt, og særlig da i Ringsaker. Sør på Hedmarken går antallet beitedyr tilbake, mens antallet i Ringsaker er stabilt eller noe økende. Skader forårsaket av rovvilt forekommer typisk sporadisk, der enkeltbesetninger rammes hardt, mens andre har lite eller ingen skader.

Oppdaterte kart er tilgjengelig på kilden.nibio.no

Figur 3: Kartet viser antall storfe på beite i de enkelte kommunene².

Figur 4: Kartet viser sau per km² fordelt på de ulike beitelagene².

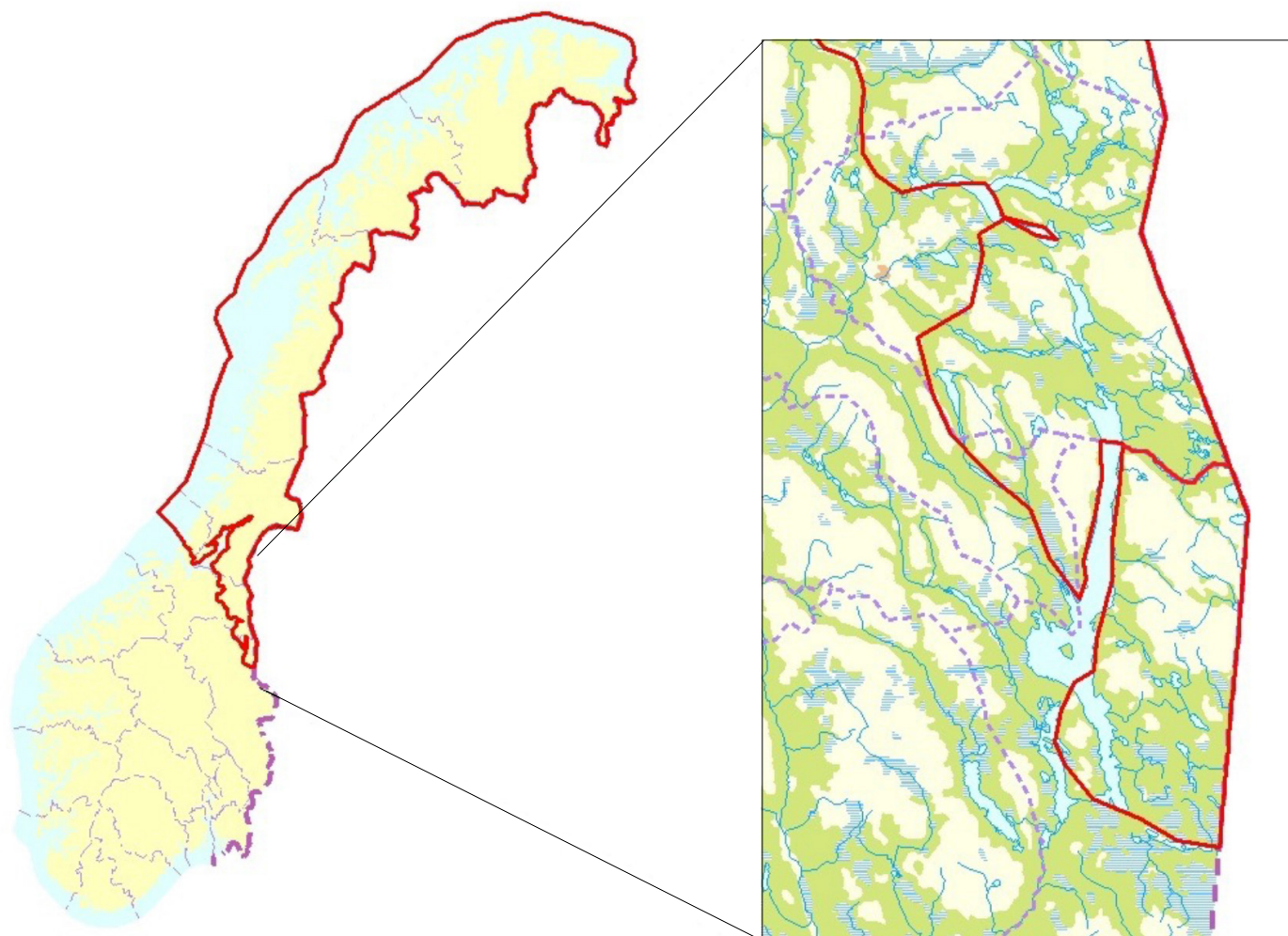
² kilden.nibio.no

6.2 Sør-samisk tamreindrift

Reindrift er, i tillegg til å være en viktig næring i de samiske områdene, en arena for bevaring og utvikling av samisk språk, kultur og tradisjon. Dette gir samisk reindrift en særstilling i bruken av utmarksressursene. I tillegg skiller sør-samisk tamreindrift seg fra annen utmarksbeite i regionen ved at reinen beiter ute hele året. Norge er forpliktet til å sikre grunnlaget for samisk reindrift med bakgrunn i grunnlovens § 110 og internasjonale forpliktelser. I Hedmark finner vi det sørligste av de samiske tamreinområdene – Svahken sijte (Elgå reinbeitedistrikt) med 6 siida-andeler og en øvre ramme på 3000 rein i vårflokk (før kalving). Hedmark er også berørt av Fæmund sijte (Fæmund reinbeitedistrikt), som har vinterbeiter innenfor Hedmark sine grenser.

Foto: Ingo M.F. Danielsen

Figur 5: Områder i Norge med tamreindrift, samt utsnitt som viser beiteområdene til Svahken sijte (Elgå reinbeitedistrikt).

6.3 Tap av husdyr og tamrein på beite

Det er store variasjoner i tap mellom region, beitelag og beiteområder fra år til år. Som tapskartet i figur 6 viser, så er det mange beitelag som har små tap på beite, mens andre har høye tap over flere år.

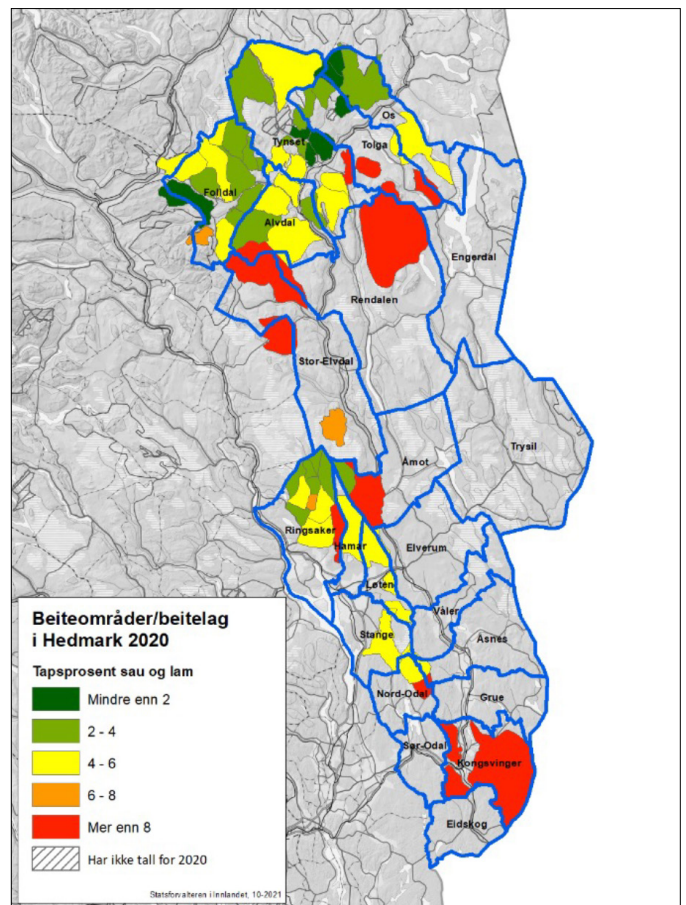
Årlig lager Statsforvalteren oppdatert statistikk som viser tap av sau på utmarksbeite. Dette publiseres både på Statsforvalteren sin hjemmeside³ og i brosjyren *Rovvilt og beitesesongen*⁴. Denne statistikken brukes også aktivt i roviltnemnda sine saksfremlegg, både for å vedta skadefellingskvote, kvote lisensfelling og kvotejakt og FKT-budsjettet. Det er en forutsetning for roviltnemnda sitt arbeid at de til enhver tid har oppdaterte opplysninger om taps-situasjonen i regionen når de skal ta sine beslutninger.

Grunnlaget for den statistikken henter Statsforvalteren fra tap av sau registrert gjennom organisert beitebruk. Disse tallene fremgår også på NIBIO sin kartløsning *Kilden*⁵, hvor det til enhver tid er oppdaterte kart over hele landet. I tillegg kan dokumenterte tap av sau hentes fra Rovbase⁶.

Landbruksdirektoratet gir årlig ut rapporten «Ressursregnskap for reindriftsnæringen» hvor blant annet det årlige tapet til rovilt oppsummeres i hvert reinbeitedistrikt.

TILTAK

- Roviltnemnda skal holde seg oppdatert på tapssituasjonen til fredet rovilt i regionen, og legge dette til grunn for sine vedtak.
- Roviltnemnda oppfordrer Statsforvalteren til å publisere statistikk over tap av sau på beite på hjemmeside og brosjyre årlig.

Figur 6: Kartet viser tap av sau registrert gjennom organisert beitebruk i Hedmark 2020. Det jobbes med et kart som vil vise gjennomsnitt for de siste 5 årene som vil komme med i endelig utgave av forvaltningsplan.

7.1 Fordeling av økonomiske midler

Roviltnemnda er opptatt av at de økonomiske midlene i størst mulig grad rettes mot de som er direkte berørt av tilstedeværelse av fredet rovilt. Det er videre viktig at midlene nyttes mest mulig effektivt i forhold til skadeforebygging og konfliktdemping.

Forebyggende og konfliktdempende tiltak er rettet mot ulike brukergrupper og begrunnet ut fra svært ulike behov. Forebyggende tiltak prioriteres foran konfliktdempende tiltak.

I områder med fast forekomst av bjørn og ulv er midler til tyngre forebyggende tiltak (beiting på inngjerdet område/

hjemmebeite, flytting og tidlignsanking) viktig for å redusere tap av sau og opprettholde småfænenæringen/husdyrholdet. Det legges vekt på å få til langsiktige og forutsigbare løsninger. Tiltakene må regelmessig fornyes med ny teknologi og utvikling. Innenfor prioriterte beiteområder skal det legges til rette for en best mulig utnyttelse av utmarksressursen. De viktigste virkemidlene i disse områdene er felling av rovilt, akutte tiltak og lettere forebyggende tiltak.

Det må settes av tilstrekkelig med midler til akutte tiltak, herunder midler til gjennomføring av skadefellingsforsøk innenfor de prioriterte beiteområdene.

³ www.statsforvalteren.no/innlandet/miljo-og-klima/rovvilt

⁴ www.statsforvalteren.no/contentassets/1950101037d64328acd67b89565cc8/informasjonsbrochure-rovvilt-og-beitesesong-2021-a5_web.pdf

⁵ kilden.nibio.no

⁶ www.rovbase.no

7.2 Forberedte skadeforebyggende tiltak mot husdyr og tamrein

Hjemmebeite

Bruk av hjemmebeite kan være et tiltak for å opprettholde en husdyrnæring i områder med fast forekomst av ulv og bjørn, bidra til å holde dyrka mark i hevd og ivareta bygdenært kulturlandskap. Samtidig kan omstilling fra utmarksbasert beite også medføre en merbelastning for beitebrukere ved snylteproblematikk, dårligere produksjonsresultater og dårlig utnyttelse av fôrressursene, samt økte krav til etablering, ettersyn og vedlikehold av gjerder. Driftsforstyrrelser på storfe og andre beitedyr kan også forekomme for dyr som går på inngjerdede arealer. Områdene øst i region 5 er viktige områder for å nå bestandsmålene for ulv og bjørn, og der er hjemmebeite et viktig tiltak. Tildeling av midler til hjemmebeite prioriteres til brukere i områder med registrerte ulverevir og i områder med fast forekomst av bjørn. Det gis tilskudd til hjemmebeite for dyr som ordinært ville gått på utmarksbeite. Sats for hjemmebeite fastsettes av Miljødirektoratet.

Inngjerding med rovviltavvisende gjerder.

Tilskudd til gjerding skal nyttes til rovviltavvisende strøm-gjerder i henhold til vedtatt standard. Ved tildeling av tilskudd prioriteres områder med fast forekomst av ulv og/eller bjørn. Sats for oppsetting av nytt gjerde fastsettes av Miljødirektoratet. Ved forsterking av eksisterende gjerde fastsettes satsen skjønnsmessig av Statsforvalteren.

Flytting

Flytting prioriteres i områder med gjentatte skader til bjørn og ulv der andre tiltak ikke har gitt tilfredsstillende skadeforebyggende virkning. Flytting av dyr fra hele eller deler av et beitelag skjer til utmarksbeiter med et godt beitegrunnlag og mindre forventet rovviltbelastning enn området det flyttes fra. Flytting skjer på initiativ fra brukerne og i samarbeid med Statsforvalteren.

Forberedt tidlig sankning

Tidlig sankning er et tiltak for å forebygge skader i siste halvdel av beitesesongen når faren for rovviltangrep erfaringsmessig er betydelig. Ved forberedt tidlig sankning søkes det om midler til å gjennomføre sankning tidligere enn normalt for å forebygge rovvilttap, og gi økt forutsigbarhet i beitesesongen. Nedsanking skjer uavhengig av en konkret skade, men med bakgrunn i erfaringer fra tidligere år. Tilskudd til forberedt tidlig sankning prioriteres i beiteområder med påregnelig, gjentatte høye tap av sau til streifdyr av bjørn og/eller ulv. I beiteområder med gjentagende store tap til jerv

kan det vurderes midler til forberedt tidlig sankning. Forberedt tidlig sankning ses i sammenheng med i hvor stor grad man har lyktes med uttak i beiteområdet tidligere. Sats for tidlig sankning fastsettes av Miljødirektoratet.

Beredskapsareal

Beredskapsareal er inngjerdet areal som tas i bruk i en akutt skadesituasjon når det er behov for å gjennomføre forsinket slipp eller akutt sankning. Beredskapsareal må holdes i hevd.

Elektronisk overvåking

Elektronisk overvåking er ikke å regne som et direkte tapsreducerende tiltak, men kan bidra til å forhindre nye skader gjennom mulighetene for et mer effektivt tilsyn og gjennom å avdekke tapssituasjoner tidlig. Elektronisk overvåking brukes både på småfe og tamrein. Teknologien er i en rivende utvikling. Forskrift om forebyggende og konfliktdepende tiltak åpner for at det kan gis midler til elektronisk overvåking hvis det er behov for avklaring av tapsårsaker. Det kan også gis tilskudd gjennom ordningen Tilskudd til tiltak i beiteområder. Tilskudd til elektronisk overvåking er aktuelt i beiteområder for småfe og tamrein med relativt store tap og få alternative forebyggende tiltak. Storfe på utmarksbeite i områder med fast forekomst av bjørn og ulv kan også prioriteres. Beitelag prioriteres framfor enkeltbrukere for å sikre en best mulig utnyttelse av radiobjellene over tid. Det knytter seg klare driftsmessige fordeler til bruk av radiobjeller gjennom en effektivisering av tilsyn og sankning. Det er derfor rimelig med en egenandel per bjelle.

Utvidet tilsyn på utmarksbeite

Det kan ikke gis tilskudd til utvidet tilsyn alene. Utvidet tilsyn gis i kombinasjon med andre tiltak som har en direkte tapsreducerende effekt. Utvidet tilsyn prioriteres i områder med gjentagende bjørne- og ulveskader på sau og i kalvingsområdet for tamrein. Utvidet tilsyn kommer i tillegg til ordinært tilsyn som den enkelte gjennomfører i henhold til bestemmelsene i dyrevelferdsloven og erstatningsforskriften. Tilskudd til utvidet tilsyn forutsetter at det føres tilsynslogg som presiserer tidsbruk både på ordinært tilsyn og utvidet tilsyn.

Fremskyndet slakting av tamrein

Fremskyndet slakting av tamrein med uttak i en tidlig fase av slaktesesongen kan være et tiltak med tapsreducerende effekt.

7.3 Akutte skadeforebyggende tiltak rettet mot husdyr og tamrein

Foto: Ingo M.F. Danielsen

Ekstraordinært tilsyn og kadaverhund

Midler kan gis i akutte skadesituasjoner i hele regionen for både sau, storfe og tamrein. Ekstraordinært tilsyn og bruk av kadaverhund er ikke direkte tapsreducerende. Tilsynet kan bidra slik at man får bedre oversikt over skadesituasjonen, og dermed bedre i stand til å iverksette andre tiltak for å forhindre nye skader.

Akutt tidlig sanking

Bruker/beitelag søker om støtte til tidlig sanking med bakgrunn i en eller flere konkrete skadesituasjoner. Akutt tidlig sanking kan iverksettes når det oppstår store skader i et beiteområde og man ikke lykkes med eller kan gjennomføre felling. Akutt tidlig sanking er et aktuelt tiltak i hele region. Sats for tidlig sanking fastsettes av Miljødirektoratet.

Forsinket slipp

Det kan gis tilskudd til forsinket slipp på utmark i beiteområder hvor det med bakgrunn i en konkret vurdering er risiko for betydelig tap til ulv og/eller bjørn hvis beitedyrene slippes på utmarksbeite som planlagt. I prioriterte beite-

områder skal uttak av dyr som gjør skade på beitedyr gjøres raskt (jf. Rovviltforliket punkt 2.2.19). Der man ikke lykkes med skadefelling, er forsinket slipp et aktuelt akutt tiltak.

Akutte tiltak rettet mot storfe

Storfe er ut fra de erfaringene vi har per i dag mindre utsatt for roviltangrep enn småfe, men i enkelte områder kan det oppstå behov for å gjennomføre tiltak i en akutt skadesituasjon. Dette gjelder særlig i områder med ulv hvor man har opplevd flere angrep på kalver. Hvilke tiltak som er aktuelle må vurderes i den konkrete situasjonen.

Akutte tiltak rettet mot sør-samisk tamrein

Innenfor det samiske tamreinområdet finnes det få andre tilfredsstillende løsninger enn skadefelling for å redusere tap i en akutt situasjon.

I akutte skadesituasjoner iverksettes ofte flere tiltak i kombinasjon.

8.1 Psykososiale forhold rundt rovdyr

Det er kjent at tilstedeværelse av store rovdyr kan skape usikkerhet og direkte frykt hos en del mennesker, og påvirke enkeltpersoners hverdag. På den annen side kan rovdyr representere naturopplevelse og glede for andre deler av befolkningen. Å kunne oppleve natur der det også er rovdyr, vil representere en verdi for mange. For de som opplever frykt/uro knyttet til rovilt vil dette i hovedsak dreie seg om begrensninger i bruk av nærområde til skolevei og lek, men også begrensninger i bruk av utmarka i rekreasjons-sammenheng. Dette gjelder først og fremst frykt/uro knyttet til forekomst av ulv og bjørn. Erfaringer har vist at disse

artene, spesielt de som forårsaker skader på beitedyr eller opptrer i nærheten av bebyggelse over tid, kan skape usikkerhet og frykt hos de som bor i området .

Rovdyr i beiteområdene medfører en psykisk belastning for dyreeiere. Dette vil variere mye fra person til person, og ut fra skadeomfang og varighet på skadesituasjonen. For dyreeiere som opplever vedvarende roviltbelastning over lang tid, vil det være en risiko for at de velger å slutte med sau, eller det kan være vanskelig å få etterkommere til å ta over driften.

8.2 Jaktinteresser

Jakt og friluftsliv står sterkt i Hedmark, og det er uttrykt bekymring blant en del grunneiere, jaktrettshavere og jegere at de store rovdyr påvirker bruken av utmarka negativt.

For eiere av skog og annen utmarkseiendom utgjør jakt en del av inntektsgrunnlaget både i form av rettighetsbaserte inntekter (jaktutbytte, inntekter fra utleie, m.m) og inntekter fra tjenester knyttet til jaktutleie. Konfliktene knyttet til jaktutøvelse dreier seg i stor grad om mulighet for å kunne benytte løs hund under elgjakt og småviltjakt. Bruk av hund står sterkt i norske jakttradisjoner. Samtidig er også de fire store rovdirene attraktive arter å jakte på for mange, så det er stor interesse for både lisensfelling av ulv, bjørn og jerv, men også kvotejakt av gaupe.

Rendalen Renselskap forvalter en reinstamme innenfor et konsesjonsområde i Rendalen østfjell. Forvaltning av reinstammen skjer med ordinær jakt, og omfattes ikke som tamrein etter roviltforskriften §2, pkt l, og heller ikke forskrift om erstatning for tap og følgekostnader når tamrein blir drept eller skadet av rovilt, §3 pkt a. Renselskapet opplever også tap av rein til rovdyr innenfor sitt konsesjonsområde, noe som påvirker inntektsgrunnlaget til renselskapet.

TILTAK

- Økt innsatsen på informasjon og dialog med jakt- og friluftslivsinteressene i regionen.

8.3 Annen utmarksnæring

For det allmenne friluftslivet er det noen som uttrykker bekymring for å møte på store rovdyr når de er på tur, men samtidig så er det mange som synes at tilstedeværelse av store rovdyr gir en ekstra opplevelse til turområdet, og oppsøker det i den hensikt.

De store rovdirene er også attraktive for naturfotografer, og det er en viss interesse for å tilby åteplasser hvor sjansen for å se et rovdyr er til stede.

Rovdyr kan også være med å bidra positivt i å utvikle områder med rovdyr som reiselivsdestinasjon som igjen

kan gi økt verdiskapning. Som et eksempel så har de i de svenske skoger blant annet tilbud om ulvesafari, bjørnetitting og fotoskjul for sjansen til å ta bilde av kongeørn.

Roviltnemnda er positive til aktører som ønsker å etablere seg i dette markedet, og det er viktig at næringsapparatet til kommune og Innovasjon Norge bidrar til å legge til rette for seriøse aktører i dette markedet innenfor Stortingets rammer om den todelte målsetting.

9. Konfliktdependende tiltak

Konfliktdependende tiltak er i første rekke aktuelle å gjennomføre der det er faste forekomster av spesielt ulv, men også bjørn. Tiltak rettet mot barn og unge skal prioriteres.

Ved tildeling av midler til forsknings- og utviklingstiltak (FoU) skal det prioriteres tiltak som retter seg mot beitebrukere, jaktinteresser og allmenheten. De regionale midlene som rovviltnemnda disponerer må komme regionen til gode. Nasjonale prosjekt må fortrinnsvis løses gjennom tildeling av nasjonale midler.

Det er nå etablert Besøksenter rovdyr på Koppang i Østerdalen som skal jobbe med formidling om de fire store rovdyra til barnehager, skoler og andre grupper som er interessert. De skal også holde ulike arrangementer, som foredrag og seminarer, med temaer som omhandler natur, rovdyr og økosystemer. Nemnda vil bidra til å styrke arbeidet med Besøksenter rovvilt i Østerdalen, og ønsker tett dialog.

Foto: Rune Bjørnstad

10. Samordning av virkemidler

Forvaltningsplanen skal også gi anbefalinger om bruken av landbrukspolitiske og reindriftspolitiske virkemidler for å bidra til en samordnet virkemiddelbruk for å styrke næringen og reduserte tap og konflikter. Dette er nedfelt i rovviltforskriften. En langsiktig, samordnet og målrettet strategi for tilpasninger innenfor regionen skal gradvis gi lavere tap og konflikter grunnet rovvilt.

For det er mye konflikt, og mange får hverdagen påvirket av rovvilt. Derfor er det viktig at det er god dialog mellom relevante aktører. Både nemnda og Statsforvalteren bør bestrebe seg på å skape gode arenaer for dialog.

Det er et mål å øke utnyttningen av utmarksbeiteressursene i norsk husdyrproduksjon. Ulike økonomiske ordninger som stimulerer til økt beitebruk er viktig for å oppnå et tilfredsstillende driftsøkonomisk resultat og levedyktig næringsdrift. På samme måte er tilskudd til forebyggende tiltak og erstatning p.g.a. rovvilt i områder med tap og stor risiko for tap av beitedyr tilsvarende viktig. Landbrukspolitiske og miljøpolitiske støtteordninger må ses i sammenheng, med sikte på måloppnåelse både for bevaring av natur- og kulturlandskapskvaliteter, herunder rovvilt, og husdyrproduksjon basert på utmarksbeite.

Ved prioritering mellom tiltak og tildeling av midler er det viktig å ta hensyn til den geografiske differensieringen som forvaltningsplan for rovvilt legger opp til, og slik bidra til kostnadseffektive løsninger tilpasset de overordnede rammene.

God organisering mellom dyreeiere som benytter utmarksbeiter fremmer en effektiv utnytting av beiteressursene, og reduserer kostnadene ved infrastruktur og tilsyn. Godt organisert beitebruk er i seg selv tapsreducerende og legger

til rette for best mulig bruk av innsatte midler. Ordningen med Organisert beitebruk (OBB) bør derfor opprettholdes, utvikles og stimulere til økt oppslutning. Nemnda anbefaler også at det utarbeides beredskapsplaner knyttet til potensielle rovviltsituasjoner i de enkelte beitelagene.

Nemnda ønsker å fremheve spesielt disse ordningene hvor det bør være dialog og samarbeid for å bidra til en samordnet virkemiddelbruk:

- Regionale miljøtilskudd i jordbruket (RMP)
- Tilskudd til tiltak i beiteområder
- Regionale tilretteleggingsmidler i landbruket
- Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL)
- Tilskuddsordning for kommuner med ulverevir

Det er også nødvendig med god dialog med relevante forvaltningsaktører for å samordne virkemiddelbruken mot reindriftsnæringen og for å opprettholde næring og kultur. Reindriftsloven og reindriftsavtalen er de viktigste reindriftspolitiske virkemidlene, og det blir satt av midler for å kunne gi tilskudd over reindriftsavtalen.

Foto: Statsforvalteren Innlandet

11. Rovviltnemnda mener

- Det må legges opp til fortsatt forebyggende skadefelling i prioriterte beiteområder, jf rovviltforliket punkt 2.2.19.
- Stående fellingstillatelse bør stå i prioriterte beiteområder.
- Løs på drevet halsende hund bør tillates på lisensfelling og kvotejakt.
- Rovviltnemnda anser at startdato for lisensfelling jerv bør tilpasses reinsjakta, slik at fellingsperioden kan starte tidligere enn i dag. Dette vil medføre at lisensfellinga av jerv blir mer effektiv, og redusere behovet for ekstraordinære uttak i vintersesongen.
- Det må legges større innsats i å ta ut ulv som etablerer seg utenfor forvaltningsområdet for ulv før skader inntreffer.
- Radiomerke genetisk viktige ulver.
- Rovviltnemnda mener det er behov for at lokal kunnskap og ressurser kan bidra med å ta ut resterende kvote etter endt lisensfelling, jf rovviltforlikets punkt om effektivisering.
- Det må søkes å få til en størst mulig buffersone mellom forvaltningsområde for ulv og samiske reinbeiteområder.
- Signalisere økt innsats i kartlegging og estimering av kongeørnbestanden nasjonalt, og det må bli enklere å få skadefellingstillatelse på ørn som gjør skade på sau og tamrein.

